

Det sosialdemokratiske Norge

Taler

Thorbjørn Jagland

Dato

11 desember 1994

Omstendigheter

Arbeiderpartiets landsstyremøte

1 Jeg vil først av alt takke alle for den jobben som er gjort med Europa-politikken. Partiet nådde ikke fram med sitt syn. Det var et tap, - men 48 pst. stemte for medlemskap. 65 pst. av Arbeiderpartiets velgere gjorde det. 69 pst. av alle Arbeiderparti-velgere under 30 år stemte ja.

5

Meningsmålingen som Aftenposten offentliggjorde fredag, taler sitt klare språk. Arbeiderpartiet møtes nå med stor respekt for den måten vi har håndtert EU-saken på. Vi sørget for at folket fikk et reelt valg. Da Berlin-muren falt og de nordiske landene søkte om medlemskap, tok vi ansvaret for å følge opp. Uten
10 det hadde ikke folket kunnet si sin mening. Så sørget vi for at folkeavstemningen ble en avstemning om for eller mot medlemskap i EU og ikke noen annet. Det gjorde vi ved at Arbeiderpartiet sa at vi var villige til å styre også etter et nei, og vi redegjorde for hva slags tiltak som var nødvendig i en slik situasjon. Da tapet var et faktum, var vi derfor i stand til å bære det.

15

Folkets reaksjon etterpå er også et klart svar på SVs og Senterpartiets misbruk av folkeavstemningen. Folk har stemt for eller mot norsk medlemskap i EU, ikke for eller mot en ny politikk eller for og mot regjeringen. De ønsker dessuten ikke at EØS skal sies opp slik SV og Senterpartiet nå krever. De ønsker at
20 Arbeiderpartiet skal videreføre en aktiv Europa-politikk basert på resultatet av folkeavstemningen.

Opposisjonspartiernes krav om en ny politikk kommer også i et underlig lys når vi ser på hva som er innholdet i kravene.

25

Høyre har vært ute og krevd at Regjeringen må sørge for tette kontakter til EU - lenge etter at Regjeringen var i gang med dette.

30 Senterpartiet har krevd en ny politikk - og det eneste de har å skilte med er å gå imot nedleggelser av postkontorer. Hvis det er så lite Senterpartiet mener med annerledeslandet, skal vi da klare å bli enige. Senterpartiets generalsekretær var ute i Dagbladet og sa at jeg skulle bli den nye skyteskiva til Senterpartiet. Heller ikke dette var noe nytt.

35

SV har tatt til orde for en ny rød/grønn politikk her i landet, og at Norge skal bli et foregangsland. Det eneste konkrete forslaget SV nevner er et forslag vi har fremmet for lenge siden. Vi har dessuten fått alle våre søsterpartier i Europa til å gå inn for dette forslaget og J. Delors tok det med i sin hvitbok om

40 sysselsettingspolitikken i EU; nemlig forslaget om å vri beskatningen fra skatt på arbeid til skatt på forurensninger.

Jeg vil her og nå innby SV og Senterpartiet til å være med på å bære ansvaret for landet i en ny og krevende situasjon i stedet for denne symbolpolitikken.

45 Arbeiderpartiet kan ikke klare alt alene for vi har ikke flertall i Stortinget. Vi ønsker en dialog med alle fra sentrum mot venstre. Vi ønsker i alle fall ikke å vikle oss inn i en kunstig strid med Senterpartiet - et Senterparti som ikke vet hva man vil. Vi har bedre ting å foreta oss, og vi vil foreta oss disse tingene.

50 Norge er et foregangsland:

- i miljøpolitikken,
- vi har den laveste arbeidsledigheten i Europa,
- vi bidro på en avgjørende måte til fredsprosessen i Midtøsten.

55

Norge er et foregangsland fordi vi har ført sosialdemokratisk politikk. Men vi ønsker ikke å skryte så mye av det. Vi vil ikke tegne noe glansbilde av Norge slik nei-siden gjorde i diskusjonen foran folkeavstemningen. Rett og slett fordi vi har ambisjoner om å gjøre Norge enda bedre.

60

Så la oss legge vekk alt pratet om annerledesland og foregangsland. La oss snakke om det sosialdemokratiske Norge. Sosialdemokratiet tar ikke utgangspunkt i at noen er bedre og annerledes enn andre. Det tar utgangspunkt i ideer og løsninger som folk i mange land deler, og som har utviklet seg gjennom tiårene.

65 Sosialdemokrati er både en internasjonal ide og en bevegelse. Vi, norske sosialdemokrater, ser på oss som medspillere der vi har noe å lære bort, men også

noe å lære. Vi vil ikke være bedrevitende folk som tar mål av seg til å være annerledes og gå foran andre. Vi vil gjøre noe sammen med andre. Dette er
70 grunnprinsippet i sosialdemokratiet.

Vi som er her, må nå ta vare på alle de nye vennene som sosialdemokratiet fikk under folkeavstemningen. Vi har klart å vekke flere mennesker for tanken om mer fellesskap og internasjonal styring. Vår tanke om fellesskap og om nordisk
75 og europeisk solidaritet har slått an hos mennesker som før har holdt med SV og Høyre.

Både Arbeiderpartiets gamle og nye venner skal vite at vi vil fortsette å føre en aktiv Europapolitikk. Vår Europapolitikk vil fortsatt være forankret i at Norge
80 hører med i den europeiske familie. Vi skal respektere folkeavstemningen. Men vi vil ikke ta ansvaret for en politikk som har som siktemål å melde Norge ut av det europeiske markedet, slik SV og Senterpartiet vil ved å si opp EØS-avtalen. Vi vil heller ikke bygge vår Europa-politikk på at vi skal sitte på sidelinjen og være et land som skal lede alle andre inn på den rette veg.

85 Vi vil være en del av europeisk kultur, økonomi, sikkerhet og politikk. Vi vil at Norge fortsatt skal være et samarbeidsland.

Derfor tok Regjeringen allerede dagen etter folkeavstemningen kontakter over
90 hele Europa for å sikre Norge sa mye adgang til det europeiske samarbeidet som mulig.

Derfor tok partiets ledelse kontakter for å sikre oss fortsatt fullt medlemskap i Det europeiske sosialistpartiet. Og vi har klart det til tross for at vedtektene til de
95 europeiske sosialistene ikke tillater medlemspartier fra land utenfor EU.

Jeg har lyst til å understreke følgende: Situasjonen er annerledes enn i 1972. Den gang kunne Norge bygge videre på EFTA, det nordiske samarbeidet og en frihandelsavtale med EF. NATO var et sikkert ståsted.

100

Nå er vi helt og holdent en del av europeisk økonomi. 80 pst. av vår eksport går til de 15 EU-landene. Vi tok beslutningen om å være en del av det felles lov- og regelverk i EU allerede da vi gikk inn for EØS-avtalen. Denne virkeligheten kan vi ikke og bør vi ikke flykte fra. Derfor er behovet for å drive en aktiv Europa-politikk enda mer påkrevet enn etter 1972.

105

Og jeg vil håpe at vi kan være enig om å følge de prinsippene som er nedfelt i Maastricht-traktaten om den økonomiske politikken. Vi kan nå ikke bli medlem
110 av den økonomiske unionen. Men vi kan ensidig pålegge oss å følge samme politikk. Norge har ført en økonomisk politikk helt i samsvar med Maastricht-traktatens kriterier. Derfor går det bra. La oss fortsette med dette. La oss fortsette å holde budsjettunderskuddene og statens gjeld under kontroll. For da kan vi holde lav rente. Lav rente betyr at pengene blir satt inn i produktive
115 investeringer. Med høy inflasjon, høy rente og store budsjettunderskudd får vi usikkerhet og en spekulasjonsøkonomi.

Holder vi fast ved Maastricht-kriteriene og dessuten binder oss til å føre en politikk for stabile valutakurser, får vi også stabile rammebetingelser. Stabilitet i
120 økonomien er en forutsetning for en sosialdemokratisk reformpolitikk. Det er ikke høyrepolitikk å holde orden i økonomien, det er sosialdemokrati. Det må da alle se. For i land etter land setter høyrepartiene økonomien over styr. De er eksperter på det. Vi skal være eksperter i å holde orden i eget hus fordi det er tryggheten som settes på spill hvis vi ikke gjør det.

- 125
1. Respekt for folkeavstemningen.
 2. Bygge på EØS-avtalen.
 3. Så nært samarbeid med Europa som mulig.
 4. En økonomisk politikk som er i samsvar med Maastrichttraktatens kriterier
130 om lav prisstigning og små budsjettunderskudd. Dessuten bør vi fortsette å binde vår valuta til et framtidig, europeisk valutasamarbeid.
 5. Videreføring av solidaritetsalternativet.

135 Dette vil skape en stabil grunnmur for Norge i en internasjonalisert økonomi.

Dermed kan vi også videreutvikle den særnorske linjen som er nedfelt i solidaritetsalternativet. For vi har fulgt en spesiell linje. Men forutsetningen for at vi har kunnet gjøre det, er at vi har hatt et ankerfeste i den europeiske økonomien som vi er så avhengig av. Min påstand er at hvis vi ikke søker en slik
140 forankring i det europeiske markedet, i europeisk valutapolitikk og i Maastricht-traktatens kriterier, vil vi ha mindre handlefrihet.

Solidaritetsalternativet er en særnorsk linje. Ingen andre land har klart å få i stand en praktisk solidaritet mellom arbeidstakerne og de arbeidsledige. For det

er dette som har skjedd gjennom den solidariske inntektspolitikken som fagbevegelsen, Regjering og arbeidsgivere har stått bak. Denne linjen har brakt prisstigningen under 2 pst. Konkurransenevnen er betydelig forbedret. Lav pris- og lønnsvekst har ført til en reallønnsforbedring, samtidig som det har vært
150 mulig å skape mange nye jobber. For kommuner og bedrifter har ikke måttet betale ut stadig høyere lønn til de som har jobb.

Den solidariske inntektspolitikken er det største konkurransefortrinn Norge har. Se på resultatene. Vi følger utviklingsbanen som vi satt opp i
155 sysselsettingsutvalget:

- Prisstigningen er under det nivået som ble forutsatt
- Budsjettunderskuddet er gått fortere ned enn det vi la til grunn.
- Ledigheten er på veg ned. Den er nå på 4,4 % av arbeidsstyrken og det har vært
160 en nedgang på 10.900 fra november i fjor. LO's økonomiske kontor skriver at det er en klar og kanskje tiltakende bedring i ledighetssituasjonen. 55 % av nedgangen i ledigheten var blant de under 30 år. Sysselsettingen vil øke med opptil 70 000 i løpet av 1994 og 1995.

165 Men jeg vil understreke følgende: Arbeidsledigheten er fortsatt vår største utfordring. Derfor må solidaritetsalternativet videreføres på en konsekvent måte. Og vi må videreutvikle det.

Det spørsmålet som det er nødvendig for oss i arbeiderbevegelsen å ha fokus på, er følgende: Hvordan skal vi klare velferden inn i neste århundre når olje/gass-
170 inntektene går ned. De siste 20 årene har oljealderen gått mot en topp. Nå må vi begynne å innstille oss på at den går den andre veien. Jeg kvier meg for å si at den går mot slutten. For det er et langt perspektiv vi her snakker om. Men vi kan med sikkerhet si at toppen er nådd. Den er nådd fordi vi ikke kan forvente å
175 finne nye store forekomster som de som allerede er oppdaget. Dessuten er den internasjonale usikkerheten stor. Hva skjer når Irak får lov til å selge olje igjen? Miljøproblemene i verden peker i retning av mindre oljeavhengighet. Amerikanerne har satt inn ressursene i stjernekrigprogrammet i å lage en bil som har en bensinforbruk på 1/10 av det nåværende.

180 Min påstand er derfor følgende: Hvis vi skal ha vanlige folks trygghet i tankene inn i neste århundre - og det skal vi - gjør vi klokt i å trekke opp en strategi for å bli mindre oljeavhengig og mer arbeidsavhengig. Fortsatt sterk oljeavhengighet

185 pluss fortsatt høy arbeidsledighet er den farligste klemma for velferden vår. For
ut i neste århundre skjer det noe uunngåelig: Vi får tusenvis av nye pensjonister
som skal ha gode pensjoner og en god eldreomsorg.

Det er to måter å klare denne utfordringen på. Vi må få opp næringslivet på
190 fastlandet, og vi må få ned arbeidsledigheten.

Dette er grunnen til at Regjeringen har lagt fram en salderingsproposisjon som
både innebærer en ytterligere nedkutting av underskuddet og en økning av
momsen som finansierer tiltak overfor næringslivet.

195 Tilstrammingen i finanspolitikken skal sørge for at rentenivået presses ned igjen.
Det gikk opp i høst og har ligget over det tyske som følge av usikkerheten
omkring vår EUtilknytning. Vi må få renta ned igjen for å sikre investeringene i
Norge. De direkte tiltakene overfor næringslivet har samme siktemål.

200 Noen hevder at det ikke er nødvendig med noen tiltak. Det går jo så bra etter
folkeavstemningen. Renta går ned og børsen opp. Men partifeller, la oss ikke
være kortsiktige. Børsens fra dag til dag humør må ikke få styre oss. Det ville
være uansvarlig å se bort fra problemene ved at vi får felles grense til EU fra
205 Halden i sør til Pasvik i nord.

Våre naboland får en sterkere stilling på det indre marked enn oss rett og slett
fordi de vil sitte rundt bordet når lover og regler som gjelder næringslivet skal
vedtas. Vi kan f.eks. ikke se bort fra at vår treforedlingsindustri kan bli rammet
210 av dette i en situasjon der EU blir selvforsynt på treforedlingsprodukter. De
andre nordiske landene vil også ha en sterkere beskyttelse i forhold til tredje land
og andre handelsblokker. Det er klart at USA ikke ville ha like lett for å fremme
antidumping anklager mot vår smelteverksindustri hvis vi hadde hatt EU i
ryggen, som når vi står alene. Det kan være fordeler ved å stå halvveis utenfor
215 alle handelsblokker slik vi gjør ved vår EØStilslutning, men det ville være
uansvarlig å se bort fra farene.

Toll-problemet på fiskeprodukter er der. Det er ikke så enkelt som SV sier at
staten bør betale bedriftenes toll. Slik kan bare det parti som alltid har hatt
220 ubegrenset med penger snakke. Dessuten er dette forbudt i henhold til
konkurransereglene som vi er bundet av gjennom EØS.

225 Når det gjelder tilstrammingen i finanspolitikken har jeg lyst til å peke på noen sammenhenger.

230 Momsøkningen på 1 pst. varslet vi før folkeavstemningen. Den er nødvendig for å finansiere tiltakene overfor næringslivet. Veksten i det private forbruket er nå sterk - den vil være på 4 3/4 pst. i 1994 - og begynner å likne på den vi hadde i 1986. Derfor skulle den beskjedne momsøkningen være til å bære, - ja den er fornuftig ut fra alle hensyn. Jeg må spørre: Hvorfor sier ikke SV og Senterpartiet ja til den over bordet. De baserte jo mye av sin kamp mot EU på grunnlag av at EU er for vekstorientert. Dessuten foretar vi nå en vridning av beskatning over mot beskatning av ressursbruk som særlig SV ber om.

235 Det foretas også en forsiktig tilstramming i kommunesektoren kombinert med en omfordeling til fordel for fylkeskommunene, slik at det kan bli mer penger til sykehusene. Reviderte inntektsanslag for kommunesektoren innebærer en oppjustering av kommunesektorens inntekter for 1994 og 1995 på nær 1.400
240 millioner i forhold til forutsetningene i nasjonalbudsjettet. Selv med den avkorting av skatteveksten, vil kommunesektorens inntekter for 1995 bli omlag 200 millioner høyere enn forutsatt i nasjonalbudsjettet. For årene 1994 og 1995 sett under ett anslås inntektene å bli omlag 1,1 milliard høyere.

245 Igjen må jeg henvende meg til SV og Senterpartiet.

Kommunene får mer i 1995 enn disse partiene gikk inn for da kommuneøkonomi-proposisjonen ble behandlet i vår. Hvorfor er det som var nok da, for lite nå?

250 Som dere ser er det her et opplegg til en tilpasning av finanspolitikken til utviklingen i økonomien. Dette er god sosialdemokratisk styring. Når det er nedgang i økonomien og økende ledighet, brukes staten til å holde aktiviteten oppe. Når det går bedre, må staten konsolidere seg for å kunne møte en
255 eventuell ny nedgang. Vi kan ikke gå i gass både i gode og dårlige tider. Da undergraves staten på lengre sikt.

Næringslivspakka inneholder følgende elementer:

- Redusert investeringsavgift med 1 pst.
- 260 - Økt ramme for skipsstøtte.
- Økte bevilgninger til fylkesveier for å redusere næringslivets

transportkostnader.

- Reduserte portotakster.

265 - Økt satsing på næringsrettet forskning og utvikling.

- Økt støtte til næringsmiddelindustrien.

- Tiltak for lastebilnæringen.

Også andre elementer i salderingsproposisjonen er en klar invitasjon til
270 fagbevegelsen om fortsatt inntektspolitisk samarbeid. Regjeringen har lagt inn
en økning på arbeidsmarkedstiltakene for bedre å kunne fange opp de
langtidsledige. Det er dette som nå er hovedutfordringen. For selv om
sysselsettingen vokser sterkt, betyr ikke dette at de ledige automatisk får jobb.
Derfor må vi sette inn sterke tiltak for kompetanseheving som kan bringe de
275 langtidsledige tilbake til arbeidslivet. Dette har fagbevegelsen lenge krevd.

Dessuten videreutvikler vi den tanken som ligger bak solidaritetsmilliarden. De
som tjener mye skal bære den største børa. I forbindelse med evalueringen av
skattereformen har vi sett at det oppsto en urimelighet i de nye delingsreglene
280 som førte til at personlige næringsdrivende fikk nedsatt skatten på inntekt over
1,3 millioner til 28 pst. Dette rettes nå opp og innstramningen kan beregnes til
rundt 1/2 milliard kroner på slike inntekter. Dermed kan vi si at vi får inn en
halv solidaritetsmilliard til. Pengene er viktig. Men like viktig er det å markere at
vi vil stadig større rettferdighet slik at alle stiller opp på solidariteten.

285

En ny hverdag for Norge hadde begynt enten det hadde blitt ja eller nei til
medlemskap i EU. Et ja til EU hadde medført en lang rekke utfordringer for
Norge. Nei-et ved folkeavstemningen gjør utfordringene noe annerledes, men
ikke mindre. Poenget er at forandringene rundt oss er så store at vi ikke kan
290 flykte fra dem.

Og oppgavene vi skal løse er nøyaktig de samme og like store nå som før
folkeavstemningen:

295 - Miljøproblemene forsvant ikke den 28. november. Det hadde de heller ikke
gjort med et ja.

- Arbeidsledigheten er fortsatt den største trusselen mot velferdsstaten, og den er
uakseptabel for de som rammes av den.

- De langsiktige utfordringer med å klare velferden er der fortsatt.

300

Arbeiderpartiet har klart seg godt gjennom EU-striden. Det er takket være den åpenhet og toleranse fra begge sider som er blitt utvist. Når vi nå skal møte den nye hverdagen, må vi legge samme åpenhet og toleranse til grunn. Den viktigste erkjennelse vi alle må gjøre, er at det moderne samfunn bare kan styres ved dialog. Alle må få si sin mening. For det første fordi noe annet er helt umulig. Her har mediene spilt en avgjørende viktig og demokratiserende rolle. For det andre fordi dette er nødvendig for å kunne oppnå tilstrekkelig innsikt til å kunne styre. Vi må samle informasjon fra mange hold. Det finnes noe "sannhet" hos alle. Virkeligheten kan ikke lenger beskrives på en enkel måte. Det som var sant i går, kan vise seg å være uholdbart i morgen. Utviklingen tar ofte en helt annen retning enn det noen hadde tenkt på på forhånd. Dette er det postmoderne samfunns paradoks. Vi lever i usikkerhetens og kompleksitetens tidsalder.

Derfor må den arbeidsmetoden som vi benyttet oss av i EU-saken, bli den vanlige.

Det jeg innbyr dere til er følgende:

1. Vi tar utfordringen som nei-et ved folkeavstemningen betyr - på samme måte som vi hadde tatt utfordringen ved et ja.

2. Vi viderefører solidaritetsalternativet. Vi skal fortsette å bygge opp under en solidaritetslinje i fagbevegelsen. Slik vi gjorde da vi fikk vedtatt solidaritetsmilliarden, slik vi gjorde det da vi fikk vedtatt en ny arbeidsmiljølov som skaper økt trygghet i arbeidslivet, slik vi har gjort ved å få ned utgiftene til sykepenges gjennom samarbeid i stedet for konfrontasjon med fagbevegelsen, slik vi har gjort gjennom den generelle økonomiske politikken som har brakt prisstigningen ned, renten ned og arbeidsledigheten ned. Nå går vi videre med å stramme inn skattereformen slik at de med inntekt over 34 G får en betydelig skatteøkning. Vi er villige til å snakke konkret om hvordan fremme likelønn i arbeidslivet.

3. Vi engasjerer oss i en debatt om hvordan vi kan forsterke solidaritetsalternativet med nye elementer innen velferdspolitikken, i sysselsettingspolitikken og i miljøpolitikken. Det er dette programarbeidet i partiet skal dreie seg om. Oppgaven er å skape en ny og sterkere forbindelse mellom arbeid - velferd - miljø.

En ting er jeg helt sikker på, partifeller, og det er at hvis vi nå overlater arenaen til andre, vil også denne EU-kampen ende med et styrket høyre. Jeg har skrevet høyre med liten h i mitt manus. For jeg mener ikke nødvendigvis partiet høyre.

345 Høyre består av så mye. Det består av partier, av kretser i næringslivet, det består av ideer og holdninger som lever ute i samfunnet. Og hvem vet om det ikke ut av alle de forandringene som skjer under samfunnets overflate kan bli dannet nye politiske mønstre på høyre side. Situasjonen er ikke sammenliknbar, men jeg bare minner om at Berlusconi kom til makta i Italia i løpet av tre måneder
350 utelukkende ved hjelp av TV.

Dette forteller at det er viktig å opprettholde stabile samfunnsforhold slik at det ikke blir grobunn for den slags. Og det forteller at det er nødvendig å holde det politiske initiativet ved å være åpen for ideer og ha en levende diskusjon om
355 framtida.

Det vi snakker om er hvordan vi skal få et enda bedre praktisk grep på hva solidaritet i dag betyr. For det er vår vilje og evne til å fordele rettferdig som vil avgjøre om vi vil klare velferden og sysselsettingen.

360

Gro, jeg husker tilbake til 1988. EF hadde bestemt seg for å lage det indre markedet og hadde vedtatt Enhetsakten som var grunnlaget for dannelsen av EU. Du var leder av partiet, jeg var sekretær. Vi diskuterte hva vi skulle gjøre. Vi ble enige om at jeg, som leder av partiets internasjonale utvalg, skulle fremme en
365 endring av programmet da det kom til forberedende behandling i utvalget. Endringen gikk ut på at setningen i programmet som vi hadde hatt siden 1973 om at resultatet av folkeavstemningen skulle respekteres, skulle byttes ut med at Norges forhold til EU må baseres på hva som tjener Norges interesser.

370 Vi følte at viktige endringer var på gang i Europa, og at det var nødvendig at Norge beholdt handlefriheten.

Siden falt Berlin-muren. De nordiske landene søkte om medlemskap i EU. Vi kjenner hva som har skjedd siden.

375

Partiet nådde ikke fram med det vi mente var riktig. Men vi har likevel vunnet mye underveis. Jeg føler, Gro, at vi har holdt sammen i tykt og tynt under denne lange marsjen. Og partiet har holdt sammen med oss.

380

Og framfor alt vil jeg på vegne av partiet takke deg for det du har gjort for oss og for Norge. Vi trenger deg også i fortsettelsen.

385

Jeg tar meg den frihet - uten å la det gå om dirigenten - å overlate ordet til deg.

Kilde

Journalist Jarle Skjørestads private arkiv.

Emner

Arbeiderbevegelsen, Arbeiderpartiet, Innlegg

390

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/det-sosialdemokratiske-norge>

395

400

405

410

415